

Editor: Vasile Burlui

Redactor: Laura Catrinescu

Tehnoredactor: Alexandra Uzier

Design copertă: Paul Gorban

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPESCU, N.D.

Iancu Jianu, căpitan de haiduci: nuvelă originală /
N.D. Popescu; ed. îngrij. de Laura Catrinescu; pref. de
Roxana Patraș - Iași: Cartea Românească Educațional, 2019

ISBN 978-606-9088-58-6

I. Catrinescu, Laura (ed.)

II. Patraș, Roxana (pref.)

821.135.1

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași
– 2019

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124

www.ecredu.ro

N.D. POPESCU

IANCU JIANU **CĂPITAN DE HAIDUCI**

Nuvelă originală

Vol. II

Ediție îngrijită de Laura Catrinescu

Prefață de Roxana Patraș

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Plâng toți fără căpătâi!
 Mai lasă chefurile
 Că îți trebui paralele:
 Lasă-te de băutură
 Că-i nevoia în băătăură;
 Vezi-ți, creștine, de casă
 Ca să aibi pâne pe masă,
 Lasă-te de băutură
 Să ai spor în băătăură.
 Când te întorci la nevastă
 Datornicii la fereastră!
 Stau să-ți vânză ce-ai în casă
 Să rămâi și făr de masă.”

Cam asemenea cântece, unele de vitejie, altele de dor și jale, și altele de petrecere și de voie bună, cântă Ileana mai în toate serile, în tot timpul verii anului 1814, ori de câte ori se găsea în tabăra Jianului, ceea ce se întâmpla foarte des, iar după ce începu să cază frunza și vremea să se răcorească, petrecerile se mutară în cămăruța din dosul cârciumei lui Ion, bărbatul său, firește, cu învoirea sa, pentru că Iancu avea un talisman suveran, cu care reușea să-i astupe gura, iar când talismanul banilor dați nu reușea, ceea ce se întâmpla foarte rar, atunci numai printr-o bolovăneală de ochi sau prin o scrâșnire din dinți, sau prin o răstire ceva mai energică, pe dată se potoleau toate, căci Ion știa de frică lucru mare.

Cele ce s-au petrecut de-aici încolo, iubiți cititori, binevoiiți a îngădui să le citiți în nuvela intitulată *Dragostea Jianului cu Sultana Gălășeasca*, care e urmarea acestui volum.

Cuprins

<i>Roxana Patraș – Iancu Jianu, haiducul național</i>	5
Mai bine sărac și curat	13
Drăguța haiducului	21
Ileana cârciumăreasa	29
Întâlnirea jianului cu Ileana	45
Culcușul haiducului	65
Jianu iarăși amorezat	71
Nebuna!	79
Moartea unei martire	87
Alexe în ghearele poterașilor	95
Pustnicul	107
Măsuri de nimicire	125
Bătălia de la Horez	133
Poteca misterioasă	145
Ciuma lui Caragea	153
Sub umbră de codru verde	163

I

MAI BINE SĂRAC ȘI CURAT

Am lăsat în nuvela intitulată *Isprăvoile haiducești ale lui Iancu Jianu* pe eroul nostru în fosta sa casă de la via cu foișorul, stând de vorbă cu fratele său Mihalache și povestindu-i cum se hrăneau și se îmbogățeau slujbașii statului pe vremea lui Caragea, și l-am lăsat ca să doarmă și să se odihnească o noapte, sub acoperământul care odată a fost al său, ca a doua zi să urmeze povestea începută și să spună cum a apreciat boierul Golescu hotărârea ce a luat logofătul Nicolache de-a părăsi tactul și de-a se lipsi mai bine de slujbă decât să se facă părtașiu la hoții.

Golescu era omul cel mai drept, mai milos și mai incapabil de-a asupri pe cineva, dar era omul timpului său, născut între boieri, crescut între boieri și deprins de obiceiurile boierești, cu mentalitatea lor, cu raționamentul și cu deprinderile lor. Boierii trăiau din spinarea țăranilor care-i hrăneau și-i îmbogățeau; de ce oare să nu trăiască și slujbașii tot astfel și să sugă laptele aceleiași vaci? Așa s-au petrecut lucrurile de când s-a pomenit el pe pământ; de ce nu s-ar petrece și de-acum încolo? De ce să adopte tocmai el obiceiuri noi și deprinderi neexperimentate încă?

Nicolache nu cunoștea pe boierul Golescu sub acest ipostas, ci își făcea cu totul altă idee despre el; credea că avea a face cu un filosof, iar nu cu un boier. Însuflețit de această credință intră el în București și trase drept la casa stăpânului său, și ajungând acolo, numaidecât intră în tindă, sui scara și se duse de

Rebătu drept la ușa iatacului boierului, precum făcuse și altădată.

— Intră, răspuse o voce din năuntru, și după ce intră, loghiotatul se văzu față în față cu marele spătar.

Boierul fiind bine dispus, îi zise:

— Hei! Bine ai venit sănătos, arhon polcovnice! Ce mai ala bala? Cum o duci cu polcovnicia? Cum merg treburile?

— Rău de tot, cinstite cocoane, răspuse logofătul oftând.

— Ce spui? Dar de ce?

— Apoi iată de ce, și începu să le înșire pe toate, să spună istoria cu bulucbașa: cum a venit de i-a promis cincizeci de mii de lei, cum n-a primit și s-a dus să-și caute slujba singur, cum a șezut pe cheltuială vreo șase săptămâni, cum s-a hotărât să se întovărășească cu bulucbașa și în sfârșit cum a văzut că se caută polcovnicia în țară.

— Sărac sunt, cinstite cocoane, zise el în sfârșit, buni sunt cei cincizeci de mii de lei făgăduiți, bune sunt și grămezile de bani ce vedeam seara pe masa polcovniciei, dar mai bine lipsă de ei și de ele, că ceea ce am văzut că este o polcovnicie, e blestemul, urgia lui Dumnezeu. Nu-mi trebuie o avere astfel câștigată, adaose el scuturându-și giubea și cutremurându-se; mai bine *sărac și curat* cu cărticelele mele și cu bisericuța mea, ca pentru o gură și îmbrăcăminte unui trup, să trăiești, Măria ta! Mulți săraci mănâncă din curtea Măriei tale; oi trăi și eu cum oi putea.

— Ha! ha! ha! Nu spui că ești prost? Nicolache! *Efendi mu?* Adică până acolo nu te socoteam! Nu te credeam atât de agiamiu! Măi, prostule! Eu când te-am chemat și ți-am zis că voiu să te fac cirac, știam eu ceva. Fiteși-care polcovnicie are prețul

hotărât după listă. Când ți-am spus că acest an se vinde cu cincizeci, șazizeci, șaptezeci și până la o sută de mii de lei pe an, trebuia să înțelegi noima vorbelor mele; trebuia să pricepi că acești bani trebuiau să intre în chiseaua marelui spătar, afară de ceea ce mai ia logofătul spătăresc și oamenii casei spătarului. Eu ți-am dat ție cea mai bună polcovnicie, ca să iei tu aceea ce mi se cuvenea mie; am vrut să stai aci, tablabașea pe saltea, ca să-ți vezi de cărțile și biserica ta, și tu, poftim! Te lepezi de noroc! Dar bine, prostule, toate aceste dări sunt canonisite după legi. Dreptul spătarului este de a vinde polcovniciele, al vistierului d-a vinde ispravniciele și sămeșiile, al ispravnicilor d-a vinde zapcirlicurile, al vornicilor d-a vinde vătășiile de plaiu; cum vrei tu ca polcovnicii, ispravnicii, vameșii, zapcii și vătășii de plaiu să-și scoată banii, dacă fiteși-care nu-și va căuta de meseria sa după chipurile ce sunt în obiceiul? Eu ți-am dat una din cele mai bune polcovnicii, și, ca la un om al casii mele, ți-am dat-o pe degeaba, ți-am dăruit-o, pe când alții ar fi dat până la optzeci de mii de lei pe dânsa; și tu să-i dai cu piciorul?!

— Nu-i dau cu piciorul banilor, cinstite cocoane, dar să mă erte panevghenia ta, eu dau chipului cum se strâng acei bani; îți spun limpede și curat, asemenea bani de haram, nu-mi trebuie; nu pot să bag asemenea bani în punga mea, căci bani strânși din hoție sunt.

— Ascultă-mă, bre Nicolache; eu nu crez că tu ai uitat că pe mine mă cheamă banul Grigorie Brâncoveanu și că numele meu spune ceva cui îl aude rostindu-se. Știi că am moșii și țigani ca nici unul din boieri și că ananghia (nevoia, sărăcia) nu mă dă afară din casă. Știi, asemenea, că mă număr printre boierii pământeni care țin mai mult la neamul lor și mai ales ține și la țărani, decât la slujbă; știi iară

Re că Vodă se cam teme de mine, că un act iscălit de mine și trimis la Stambul, în care m-ași plânge împotriva relelor purtări ale Măriei Sale, ar zgudui rău tronul și ar avea niște urmări cam neplăcute Măriei Sale; cu toate acestea, deși mare și tare cum sunt, tot nu îndrănesc să fac aceea ce faci tu acum; nu pot schimba eu, de azi până mâine, niște obiceiuri învechite. Uite-mă, eu, mare cum sunt, nu mă pot lepăda de slujba ce mi se dă, atunci când îmi încredințează Măria Sa Vodă o chiverniseală. Vezi, tu ești ăla care, după vorba turcească ești: *emucehel emu fudul!* Știu că se fac mari hoții de către slujbași sub stăpânirea acestor hoți de Fanarioți, care nu dau lefuri slujbașilor ce muncesc, spre a le toca ei; crez toate spusele tale, crez că bulucbașa al tău e un hoț de cai care jefuește pe țărani în chipul ce mi-ai spus; dar, spre cinstea acestei țări, îți spun cu încredințare întemeiată pe fapte, că dracul nu e atât de negru precum îl zugrăvești tu; nu toți polcovnicii sunt hoți, căci aminteri nu s-ar mai prinde hoții; grosurile ar rămânea pustii, și noi orașenii am fi gătuiți și jefuiți în casele noastre de tâlhari. Slavă Domnului că nu ne găsim în asemenea primejdie!

— Ce e dreptul nu, șopti abia în buze logofătul Nicolache, dar tot e ceva ce n-ar trebui să fie.

— Pentru ce crezi tu că am primit eu ca să mă fac spătar? adaoase marele spătar cu oarecare aprindere. Doar n-oi crede că am primit aceasta pentru a mă face tovarășiu cu hoții și cu tâlharii, pentru a-i trimite eu însumi, prin oamenii mei, spre a despuia și ucide lumea, iar apoi slujbașii mei să împartă prăzile între dânșii?! M-am făcut mare spătar, logofete, pentru a numi oameni d-ai mei în slujbele ce atârnă de mine, care să aducă la îndeplinire poruncile mele și să facă ce le-oi zice eu: dar nu țoropoc d-odată, că nu se poate, ci încetul cu încetul ca să pot

să îndrepteze răul spre bine. Știu că unii din oamenii mei, mai ales limongii veniți de prin ostroavele mării Albe, nu se mulțumesc cu ceea ce e canonisit, dar pentru ce stau eu aici și ce păzesc? Am să trimet mumbașiri ca să ridice pe sus pe bulucbașa al tău, să-l puie în fiare și să-l aducă aici legat cot la cot, spre a-și lua pedeapsa de care e vrednic, dar până a îndrepta obiceiurile învechite, moștenite de la moși strămoși, de azi până mâine, mai va, că nu se poate altfel; dar, cu ajutorul lui Dumnezeu și prin răbdare, voi face și această minune.

— Dumnezeu să-ți ajute, cocoane, că mare bine vei face dacă vei isbuti.

— Pân-atunci du-te, fătul meu, la tactul tău, pune lucrurile la cale potrivit cu obiceiurile țării, și mulțumește-te numai cu huzmeturile canonisite.

— Mie, boierule, nu-mi trebuie huzmeturi; nu vreau nici pe cel canonicit, ci numai leafă cât de mică pentru slujba credincioasă ce voiu face.

— Vezi asta nu se poate, deocamdată.

— Dacă nu, lipsa de mine; mă leapăd de asemenea *trai* (funcțiune)! Cum s-a lepădat Adam de raiu. Un trup am, doar n-oi muri de foame; un suflet am și mi-e destul păcatele mele; de ce să mai mă încarc cu cele ce am văzut?

— Prost ai fost de când erai în școală cu mine, și tot prost o să mori; tu nu ești grec, ci tăușan (insalar); haide, du-te, ia-ți în stăpânire cărțile, chilia și strana din trecut, că eu voi porunci cele de cuviință logofătului spătăresc.

Nu știi ce a făcut marele boier de-atunci încoă, spre a se ține de cuvântul dat logofătului Nicolache; / știu numai că, după ce a dat ochi cu Vodă și a vorbit între ei cine știe ce, marele ban și-a dat paretisis (dimisie) din slujba de mare spătar, și Vodă a numit în locu-i pe Costache Șutu, care, peste câteva luni, a

Res
 avut ca urmașiu pe Nicolache Șuțu. Iată, frate, cum se hrănesc și se îmbogățesc slujbașii sub domnia lui Vodă Caragea, iată care sunt drepturile cinstiților și credincioșilor boieri ai Măriei Sale. Unii din ei sunt slugi, alții credincioși boieri, și alții, care stau pe treapta cea mai înaltă, cinstiți și credincioși boieri ai Măriei Sale. Iată în ce chip se chivernisesc aceste câte trele trepte de boieri. Toate acestea le-am aflat și le-am văzut fiind zapciu. Ce era să fac eu, unul singur, în așa de mare viespar de hrăpitori nerușinați? Mai cu seamă fără stare și fără nici un mijloc de trai? A trebuit să fac tot ceea ce făceau și ei, adică să urlu ca lupii și să-mi fac rost de chivurniseală prin mijloacele ce am avut la îndemână, căci altele n-aveam; nu puteam să întind mâna și să cer pomană de la trecători.

— Puteai să ceri ajutor de la frații tăi.

— De la cine? De la nenea Amzache? Ori de la nenea Dumitrache, ca să puie slugile să mă dea pe ușe afară mai înainte chiar d-a deschide gura ca să le spui păsul?

— Aida, de! Eu nu crez că s-ar fi purtat ei astfel cu tine, cu un frate!

— Cum să nu crezi, dacă odată s-au purtat astfel și altă dată?

— Oricum, n-ar fi trebuit să te faci hoț de drumul mare.

— Numește-mă, frate, cum vrei, dar să știi că alt mijloc de traiu n-am avut la îndemână, că fratele meu mai mare, nenea Amzică, a găsit cu cale să mă puie la epitropie și să-mi taie orice mijloc de trai.

— Recunosc că nenea Amza n-a făcut bine aceea ce a făcut, dar să știi că acu' suntem cu toții înțeleși și gata să dregem răul ce ți s-a făcut, să desființăm epitropia, să te punem în stăpânirea tuturor drepturilor tale, și să-ți dobândim iertarea de la Măria Sa Vodă.

— De! Mi-e teamă că acum e prea târziu! Ce s-a făcut s-a făcut; am intrat în gura lumii, toată lumea vorbește de mine ca de popă tuns, d-acum încolo nu mai e pentru mine altă viață decât cea din codru, cu care m-am obicinuit prea mult, căci învățul nu mai are desvăț.

— Nu te gândești că ne faci numele de răs?

— Trebuia să vă gândiți voi atunci când mi-ați luat toate mijloacele de viațuire.

— Pe atunci eu nu eram în țară.

— Știu; ai venit ceva mai târziu, pentru o lună, ca să-ți pui moștenirea ta la bună orânduială, căci ajunseși în ilichia vârstniciei; dar chiar dac-ai fi fost, n-ai fi putut să faci nimic, că tăiau și spânzurau numai frații noștri cei mai mari. Afară de asta eu mi-am luat asupra-mi o sarcină de îndeplinit, pe care voi n-ați vrut s-o primiți, deși ați fi putut, având bani. Eu, care n-am nimic, am luat asupra-mi îndatorirea ce vă făgăduiesc că voiu îndeplini-o, numai fiind haiduc.

— Care sarcină?

— P-aceea d-a găsi pe sora noastră și d-a pedepsi pe hrăpitor.

— De unde s-o luăm pe ea și unde să-l găsim pe păzitorul ei?

— În lumea mare; cu bani se află tot, cu mâinile goale mai anevoie.

— Și... tu nădărduești s-o găsești.

— Da, iar dacă nu voiu putea s-o gălesc pe ea, cel puțin am să-mi spăl rușinea surorii noastre în sângele hrăpitorului.

— Știi cine e?

— Cel puțin bănuiesc, pot zice sunt aproape sigur; mai îmi trebuie încă câteva cercetări de făcut spre a mă încredința cu desăvârșire.

— Va să zică acesta îți este cuvântul cel din urmă? Dacă e așa, fă ce știi și ce poți ca să aduci la

Re: îndeplinire făgăduiala ce ai făcut și sarcina ce ți-ai luat, iar pe urmă gândește-te și la noi; adu-ți aminte că noi suferim multe de pe urma faptelor tale, și scapă-ne cu o zi mai curând de rușinea ce ne roșește obrazii. Ne vine greu, greu de tot, să purtăm ponosul d-a fi frații unui haiduc.

— Oi vedea și oi face ce voi putea, atunci când va sosi ceasul prielnic.

II

DRĂGUȚA HAIUCULUI

A doua zi după convorbirea ce a avut cu fratele său Mihai, Iancu a plecat de la via cu foșorul împreună cu credinciosul său Alexe și se duse la locul de întâlnire ce alesese, în înțelegere cu Mereanu, unde găsi întreaga ceată tăbărâtă într-o pădure de pe marginea Oltului.

— Ascultă, Jiene, zise Mereanu noului căpitan al cetii sale, după ce se depărtară puțin de tarlaoa în mijlocul căreia băieții frigeau un berbec întreg. Acum, după ce ai ajuns prin vrednicia ta căpitan de haiduci, trebuie să te îngrijești, neică, mai bine de trupul și de viața ta, care ne sunt trebuincioase, mai mult nouă decât ție. A venit vremea ca să-ți iei, dacă n-ai, o drăguță care să te adăpostească în vreme când n-ai avea de lucru în codru, și să te îngrijească ca să fii curat, bine hrănit și odihnit.

— Ei ași! Altă treabă n-am? Eu și drăguță? exclamă Iancu, uitându-se cu mirare la Mereanu. Dar pentru ce?

— Nu-ți spusei pentru ce? Pentru că trebuie să aibi pe cineva care să te îngrijească.

— Niciodată nu voi face una ca asta, răspunse Iancu cu hotărâre; n-am eu inimă, vere Merene, d-a intra în cârd cu muierile; dragostea în inima mea este stinsă, ca și pentru orice simțire tânără. De când am pierdut o surioară scumpă și de când m-am cununat cu codrul, gândurile mele sunt aiurea, iar nu după poalele muierilor.